

Uzay, Nisfet

Working Paper

Gelir Dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Kayseri'deki Girişimcilerin Tasarruf Davranışlarını Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama

Discussion Paper, No. 2012/113

Provided in Cooperation with:

Turkish Economic Association, Ankara

Suggested Citation: Uzay, Nisfet (2012) : Gelir Dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Kayseri'deki Girişimcilerin Tasarruf Davranışlarını Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama, Discussion Paper, No. 2012/113, Turkish Economic Association, Ankara

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/81589>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

TÜRKİYE EKONOMİ KURUMU

TARTIŞMA METNİ 2012/113

[http ://www.tek.org.tr](http://www.tek.org.tr)

GELİR DAĞILIMI - TASARRUF İLİŞKİSİ: KAYSERİ'DEKİ GİRİŞİMCİLERİN TASARRUF DAVRANIŞLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR UYGULAMA

Nısfet UZAY

Bu çalışma "TÜRKİYE'DE TASARRUFLAR", başlığı ile Prof. Dr. Ercan UYGUR editörlüğünde hazırlanan ve 2011 yılında TEK yayını olarak basılan kitapta yer almaktadır.

Kasım, 2012

GELİR DAĞILIMI - TASARRUF İLİŞKİSİ: KAYSERİ'DEKİ GİRİŞİMCİLERİN TASARRUF DAVRANIŞLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR UYGULAMA

Nısfet UZAY*

*"... Azami tasarruf milli prensibimiz olmalıdır"
M.K. ATATÜRK*

ÖZET

Tasarruf davranışını; gelir (cari gelir, geçici gelir, sürekli gelir, büyüme oranı, gelir ve servet dağılımı), belirsizlik (faiz haddi, enflasyon, sosyal güvenlik) ve demografi (nüfus artışı, yaş yapısı ve meslek) unsurlarının belirlediği söylenebilir. Bu çalışmada gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi kuramsal olarak açıklandıktan sonra, Kayseri'deki girişimcilerin tasarruf eğilimleri ve tasarruf davranışlarını belirleyen unsurlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kayseri'deki girişimciler için elde edilen bulguların, girişimcilerin tasarruf davranışını ortaya koymak amacıyla yapılmış az sayıda çalışmanın bulguları ile tutarlı olduğu görülmüştür. Çalışmada, girişimcilerin tasarrufları ve yatırımları arasında doğrudan bir ilişki kurdukları, dolayısıyla yatırımlarını öz sermaye ile finanse etmek için tasarruf eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Tasarruflarını yönlendirdikleri başlıca yatırım alanları ise, işletme varlıklarındaki artış, gayrimenkul ve dövizdir.

1. GİRİŞ

Geleneksel büyüme modellerinde sermaye birikimi büyümenin kaynağı olarak vurgulanmakta, yüksek tasarruf oranları da artan yatırımlarla ilişkilendirildiği için, tasarruflar büyüme üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Ancak, uluslararası sermaye hareketlerinin de dikkate alınmasıyla birlikte, yerel tasarrufların büyüme üzerindeki etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Yeni büyüme modelleri ile birlikte büyümenin itici gücü olarak yenilik kavramı ön plana geçmiş ve sermaye birikiminin, dolayısıyla tasarrufların rolü ya ihmal edilmiş veya sermaye birikimi ile yenilik arasındaki tamamlayıcılık vurgulanmıştır. Tasarruf, yatırım ve büyüme ilişkisinin yönünü ve aralarındaki nedenselliği araştıran çok sayıda çalışmanın sonuçları da, yeni büyüme modellerinin bulgularını destekler nitelikte olmuştur.

Tasarruflara verilen önemin ve yapılan vurgunun azalması ile birlikte tasarruf oranları bazı ülkelerde gerilemiştir. Tasarrufların düşük olduğu ülkelerde yatırımların finansmanı dış kaynaklarla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu da özellikle gelişmekte olan ülkelerin dış kaynaklara bağımlılığını arttırmaktadır. Tasarrufların düşük olması nedeniyle dış kaynak bağımlılığının artması bugün ABD'nin de önemli bir sorununu oluşturmaktadır. Feldstein (2006)'ın çalışması, ABD'de tüketim artışını teşvik eden ve tasarrufları azaltan politikaların geçtiğimiz yıllarda başarılı olmadığını, bu politikaların devam ettirilemeyeceğini ortaya koymakta ve tasarruf kavramının bundan sonra yeniden önem kazanacağı yönünde ipuçları vermektedir. Teknolojik açığın fazla olduğu ülkelerde, tasarrufların büyüme açısından önemli olduğunu ortaya koyan çalışmalar da vardır (Aghion, Comin ve Howitt, 2006).

Özellikle uzun dönemde yüksek tasarruf oranları, yüksek büyüme oranları ile ilişkili görülmektedir (Gavin, 1997, s. 3). Kısa dönemde yatırımlar uluslararası sermaye hareketleri yoluyla yabancı tasarruflarla finanse edilebilirken, uzun dönemde uluslararası sermaye hareketleri sınırlı olabileceğinden, yatırımlardaki sürekli artış ulusal tasarruf oranlarında da sürekli bir artış

(*) Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

gerektirmektedir (Gavin, 1997, s. 4). Düşük ya da azalan tasarruf oranlarına sahip bir ülke, daha yüksek yatırım oranını ancak dış tasarruflarla sürdürebilir. Dış tasarruflardaki artış ise, kısa süreli olan uluslararası sermaye hareketleri ile sağlanıyor olabilir. Sermaye akımlarındaki ani azalma, ekonomiyi önemli makroekonomik ayarlamalara zorlamaktadır. Dolayısıyla tasarrufların büyüme için olduğu kadar, ekonomik istikrar için de önemli bir unsur olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Hızlı büyümeyi dış kaynaklarla finanse etmeye çalışan Türkiye için de, tasarruf oranlarının artırılması gereği kaçınılmazdır. Türkiye'nin dış kaynaklara olan bağımlılığının azaltılması, iç kaynaklarını, özellikle tasarruf oranlarını yükseltebilmesine bağlıdır. Tasarruf oranlarının yükseltilebilmesi, ancak bu oranları artırmaya yönelik doğru politika uygulamalarıyla gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla tasarruf davranışını belirleyen unsurların ortaya konması, uygulanabilecek politikaların belirlenebilmesi açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, girişimcilerin tasarruf davranışlarını etkileyen unsurları belirlemektir. Bu bağlamda, bir yandan büyüme ve yerel sanayileşme açısından tasarrufların ne ölçüde önemli olduğu açıklanabilecektir. Diğer yandan, özellikle imalat sanayiine yatırım yapan girişimcinin elde ettiği kâr gelirinden ortaya çıkan tasarruf eğilimi belirlenebilecektir. Çalışmada, gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi özellikle araştırılacaktır.

Tasarruf davranışını etkileyen unsurlar temel olarak 3 başlık altında toplanabilir: Gelir (cari gelir, geçici gelir, sürekli gelir, büyüme oranı, gelir ve servet dağılımı), belirsizlik (faiz oranı, enflasyon oranı, sosyal güvenlik) ve demografi (nüfus artışı, yaş yapısı ve meslek). Bu çalışmada gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi kuramsal olarak açıklandıktan sonra, Kayseri'deki girişimcilerin tasarruf eğilimleri ve tasarruf davranışlarını belirleyen unsurlar ortaya konulacaktır. Gelir dağılımı-tasarruf ilişkisine geçmeden önce, bazı ülke gruplarında ve Türkiye'de tasarruf oranlarındaki değişimler kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

2. BAZI ÜLKE GRUPLARINDA VE TÜRKİYE'DE TASARRUF ORANLARI

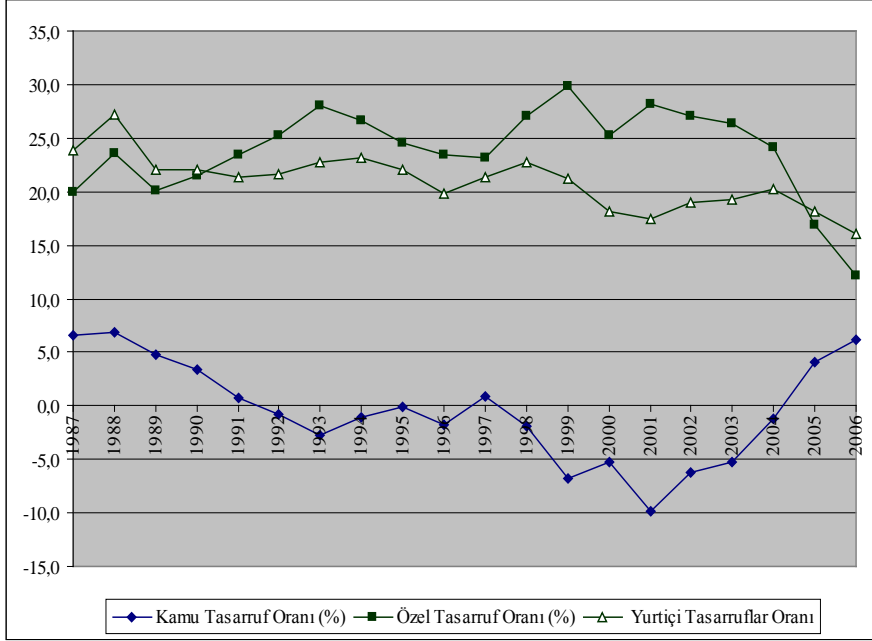
Değişik ülke gruplarının tasarruf eğilimleri farklılıklar göstermektedir. Yeni sanayileşen ülkeler ve Orta Doğu Ülkeleri ortalama GSYH'nin %30'undan fazlasını tasarruf ederken, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri gelirlerinin %20'sinden azını tasarruf etmektedirler (Bkz. Ek Tablo 1). Asya ekonomilerinde yıllar itibariyle tasarruf oranları artarken, özellikle gelişmiş ülkeler grubunda tasarruf eğilimlerinin gerilediği gözlenmektedir. Yüksek tasarruf oranına sahip ülkelerde, gelir artışının, yani büyümenin de yüksek olduğu söylenebilir.

Orta Doğu ve Avrupa ülkeleri dışında diğer ülke gruplarında, tasarruf oranları yatırım oranlarının üzerindedir. 1990'lı yıllar boyunca kendini finanse etme oranının yüksek olduğu ülkeler, bu oranın düşük olduğu ülkelere göre önemli ölçüde hızlı büyümüşlerdir (Aizenman, Pinto ve Raziwill, 2007, s. 684). Yatırım-tasarruf arasındaki farkın yatırım lehine büyük olduğu ülkelerde cari açık da haliyle artmıştır.

Türkiye'de de yıllar itibariyle tasarruf oranlarında genel bir eğilim olarak gerileme görülmektedir. Türkiye 1992-99 döneminde gelirinin ortalama olarak %21.8'ini tasarruf ederken, 2000 yılı sonrasında tasarruf oranları %20'nin altına gerilemiş ve 2006 yılı itibariyle %16 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda yoğun sıcak para girişinin döviz ucuzlatması nedeniyle ithalatta görülen artış, Türkiye'nin tüketime dayalı olarak büyümesi sürecini başlatmış ve tasarrufların gerilemesine yol açmıştır. Şekil 1, Türkiye'de yıllar itibariyle toplam, özel ve kamu tasarruflarındaki gelişimi göstermektedir.

Türkiye'de özellikle 2001 yılından sonra toplam tasarrufların ve özel tasarrufların gerilemeye başladığı, buna karşılık kamu tasarruf oranının yükseldiği görülmektedir. Kamu tasarruflarında meydana gelen artış, kamu harcamalarındaki azalmadan çok, kamu gelirindeki artıştan kaynaklanmıştır. Kamunun uyguladığı maliye politikalarına bağlı olarak, özel sektörün harcanabilir gelir içindeki payı azalırken kamu sektörünün payı artmıştır.

Şekil 1. Türkiye’de GSMH’nin Yüzdesi Olarak Toplam, Özel ve Kamu Tasarruf Oranlarındaki Gelişim (1987-2006)

Kaynak: DPT, Yıllık Programlar, www.dpt.org.tr

Özel sektör’de tasarruf açığının ortaya çıkmasının nedeni, tüketim harcamalarından çok, yatırım harcamalarının hızla genişlemesidir. Özel tasarrufların azalmasına yol açabilecek bir diğer neden de, Türkiye’de kamu tasarruflarındaki artışın özel sektörü dışlama etkisi yaratmasıdır (Metin Özcan, Günay, Ertacı, 2003, s. 1414). 2001 yılından önce kamu tasarrufu açığı ağırlıklı olarak dış kaynaklarla finanse edilirken, sonraki yıllarda özel kesim açığı dış kaynaklarla finanse edilir olmuştur. Dış kaynak kullanımı azalmayıp artmış, ancak dış kaynağı kullanan kesim değişmiştir.

Türkiye’nin mevcut tasarruf düzeyini değerlendirebilmek için, farklı ülke gruplarının tasarrufu ile karşılaştırmak gerekir. 2006 yılı itibariyle Türkiye’nin tasarruf oranı bütün ülke gruplarının altındadır. Buna karşılık yatırım oranı, yüksek yatırım oranına sahip Asya ekonomilerine daha yakındır. Türkiye yatırımların finansmanında önemli ölçüde dış tasarruflardan yararlanmaktadır ve sonuçta cari açık önemli ölçüde artmıştır. Türkiye’de cari açığın azaltılması ve dış borçlanmanın yavaşlaması, iç tasarrufların artırılmasına bağlıdır. Aksi takdirde, yatırım oranlarının giderek düşmesi söz konusu olacaktır.

3. GELİR DAĞILIMI-TASARRUF İLİŞKİSİ

Gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi fonksiyonel ve kişisel gelir dağılımları aracılığı ile ortaya konabilir. Ayrıca, bu ilişki gelir dağılımını ve tasarrufları etkileyen üçüncü değişkenler aracılığı ile de ortaya konabilir.

a) Fonksiyonel ve Kişisel Gelir Dağılımlarının Tasarruflar Üzerindeki Etkileri

Tasarruf davranışını belirleyen önemli değişkenlerden biri, gelir düzeyidir. Gelir-tasarruf arasındaki ilişki mutlak gelir hipotezi, nisbi gelir hipotezi ve sürekli gelir hipotezi tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Mutlak gelir hipotezine göre, tasarruf gelir düzeyinin istikrarlı bir fonksiyonudur ve reel gelir arttıkça, gelirin daha yüksek bir oranı tasarruf edilmektedir. Yapılan çalışmalarda, mutlak gelir hipotezinin gelişmekte olan ülkelerden çok, gelişmiş ülkelerin tasarruf davranışını daha iyi açıkladığı görülmüştür (Uzay, 1997). Ayrıca, ortalama tasarruf eğiliminin gelir artışına rağmen uzun dönemde değişmediğini ortaya koyan çalışmalar da vardır. Nisbi gelir hipotezi, tasarrufun, bireylerin mutlak gelirleri kadar, geçmişte ulaştıkları en yüksek gelir seviyesinin bir

fonksiyonu olduğu önermesini getirmiştir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu hipoteze fazla önem verilmemiş, çalışmalar daha çok sürekli gelir hipotezi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Sürekli gelir hipotezi, geliri sürekli ve geçici unsurlarına ayırarak incelemiş ve geçici gelirin tasarruf eğiliminin bir olduğunu önermiştir. Yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular, geçici gelirin marjinal tasarruf eğiliminin sürekli gelirin marjinal tasarruf eğiliminden büyük olmakla birlikte, bir'den küçük olduğunu göstermiştir. Sürekli gelir hipotezi, bireyin elde ettiği gelir kadar, gelirin türünün de, yani gelir dağılımının ya da gelir dağılımında ortaya çıkabilecek değişmelerin de tasarruflar üzerinde etkili olabileceği görüşünü beraberinde getirmiştir.

Fonksiyonel ve bireysel gelir dağılımlarının tasarruflar üzerindeki etkileri ayrı ayrı incelenebilir. Gelir dağılımı-tasarruf ilişkisini ele alan modellerin çoğunda, değişik sosyal grupların ve sınıfların tasarruf davranışının farklı olduğu varsayılmış ve özellikle fonksiyonel gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi incelenmiştir. **Fonksiyonel gelir dağılımı** ve büyüme arasındaki ilişkiyi ele alan klasik teori, gelir dağılımındaki adaletsizliğin tasarrufları artırarak, sermaye birikimi ve büyümeyi hızlandırdığını ifade etmektedir.

Lewis (1954)'e göre, iktisadi kalkınmanın ana sorunu, gelir bölüşümünün tasarruf edenler lehine bozulmasıdır. Lewis, kâr geliri elde eden girişimcilerin toplumda önemli tasarrufçular olduğunu, buna karşılık toprak sahipleri, ücret geliri elde edenler, köylüler ve maaşlı orta sınıfın görece daha az tasarruf ettiklerini ileri sürmüştür. Orta sınıfın yapmış olduğu küçük tasarruflar da görece daha az verimli alanlara yönelmektedir. Sermaye sahiplerinin faaliyetlerinin fazla olması, gelir dağılımının kâr lehine değişmesine yol açar ve toplam tasarruf oranını daha da artırır.

Kaldor (1957), kâr geliri elde edenlerin marjinal tasarruf eğiliminin ücret geliri elde edenlerin marjinal tasarruf eğiliminden büyük olacağını varsaymaktadır. Kâr geliri, girişimcinin elde ettiği gelir ve mülk sahiplerinin gelirlerini kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. İşgücü gelirine ise, ücret ve maaş dahildir.

Pasinetti (1962), tüketim fonksiyonundan hareketle, zenginlerin fakirlerden daha düşük tüketim eğilimine sahip olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla eğer zenginler gelirden giderek daha büyük pay alıyorsa, yani gelir dağılımı eşitsizliği artıyorsa, tasarruf oranları yükseliyor olabilir. Tasarruf oranındaki yükseliş, sermaye birikiminin ve büyümenin hızlanması ile sonuçlanacaktır.

Kelly ve Wiliamson (1968), hanehalkını altı meslek grubuna ayıran çalışmada, ücret ve maaş geliri elde edenlerin marjinal tasarruf eğiliminin diğer meslek gruplarına göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Ayrıca, çiftçi, kamu kurumlarında çalışan memur ve işçilerle diğer ücret geliri elde edenlerin tasarrufları eksidir (Uzay, 1997, s. 64). Buna karşılık, tüccar, esnaf ve iş sahiplerinin ortalama tasarruf eğilimi diğer meslek gruplarının üzerindedir.

Ancak gelir dağılımına ilişkin verilerin özellikle ülkelerarası karşılaştırma için yetersiz olması ve uzun dönemli olmaması nedeniyle fonksiyonel gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisini araştıran uygulamalı çalışmalar sınırlı kalmıştır. Gelir dağılımı-tasarruf ilişkisini araştıran yeni teorik ve uygulamalı çalışmalar, kişisel gelir dağılımındaki adaletsizliğin tasarruf oranları üzerindeki etkisi üzerine yoğunlaşmıştır.

Fonksiyonel gelir dağılımı yanında, **kişisel gelir dağılımı** ya da gelir yoğunlaşması da tasarruf oranlarını etkileyebilir. Kişisel gelir dağılımı hanehalkı tasarrufları üzerinde olumlu, ancak işletme tasarrufları ve kamu tasarrufları üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Eşitsizlik durumunda hükümetlerin gelirin yeniden dağılımı ile uğraşmaları, kamu tasarruflarını azaltabilir. Eğer eşitsizlik yatırımları azaltırsa, firma tasarrufları da azalacaktır (Loayza, Schmidt-Hebbel ve Serven, 2000, s. 400). Dolayısıyla kişisel gelir dağılımının toplam tasarruflar üzerindeki net etkisi belirsiz olacaktır. Edwards (1995), Schmidt-Hebbel ve Serven (2000), kişisel gelirdeki yoğunlaşmanın özel ve ulusal tasarruflar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Toplumda tasarruf yapan bireyler yalnızca üst gelir grubundakiler değildir. Nitekim, orta gelir grubunun tasarruf eğiliminin üst gelir grubundan daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar da vardır. Venieris ve Gupta (1986), beklenen aksine, tasarrufların büyük bir kısmının orta gelir grubu tarafından yapıldığını belirlemişlerdir. Toplumda ücret kazancı elde eden bireyler, her zaman nüfusun zayıf kesimlerini temsil etmeyecekleri gibi, küçük toprak sahipleri ve kayıt-dışı sektörde çalışanlar da

nüfusun zayıf kesimine dahil olabilecektir (Schmidt-Hebbel ve Serven, 1996, s. 11). Yani gelirin fonksiyonel ve kişisel dağılımı arasındaki ilişki uygulamalı çalışmalarda oldukça zayıftır. Ayrıca düşük ve orta gelir grubuna dahil bireyler borçlanma kısıtı altında olduklarından, ihtiyat amacı ile tasarrufta bulunurlar. Dolayısıyla, gelir dağılımının zengin grup lehine bozuk olması, borçlanma kısıtını ve ihtiyat amacı ile yapılan tasarrufların önemini azaltıp ortalama tasarruf oranını düşürebilir. Doğu Asya deneyimi fakirlerin de yüksek oranda tasarruf edebildiğini göstermektedir (Furman ve Stiglitz, 1998, s. 226).

Gelir dağılımı tasarrufları etkilediği gibi, tasarruflar da gelir dağılımını belirleyebilir (Schmidt-Hebbel ve Serven, 1996, s. 10). İşgücü ve sermaye sahipleri farklı tasarruf eğilimine sahip olmasalar bile, toplam tasarruf davranışı üretim özelliklerine de bağlı olarak, gelir dağılımını etkileyebilir. Tasarruf oranlarındaki artış yatırımları etkileyip sermaye stokunu, dolayısıyla uzun dönemde sermaye/emek oranını artırabilir. Faktör ikame esnekliğinin büyüklüğüne (birden büyük veya küçük) bağlı olarak sermayenin geliri artabilir.

b) Gelir Dağılımının Tasarruflar Üzerindeki Dolaylı Etkileri

Tasarruf-gelir dağılımı arasındaki ilişki, tasarrufları etkileyen üçüncü değişkenler aracılığı ile de ortaya çıkabilir. Gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki dolaylı etkileri, tasarrufların büyümeyi değil, büyümenin tasarrufları belirleyeceğini ileri süren görüşe uygun olarak açıklanabilir.

Gelir dağılımı, yatırımları, dolayısıyla büyümeyi artırarak, tasarruf oranlarının yükselmesine yol açabilir. Neoklasik teori, gelirin sermaye lehine dağılımının ve ücretin gelirden aldığı payın düşük olmasının yatırım eğilimini artıracakını beklemektedir. Burada emeğin gelirden aldığı payın maliyet etkisi vurgulanmakta ve gelirin ücret aleyhine dağılımının, kâr beklentilerini artırarak, yatırımları teşvik etmesi beklenmektedir (Yentürk, 2003, s. 59). yatırımlardaki artış, büyüme ve dolayısıyla tasarruflarda artışla sonuçlanacaktır.

Gelir dağılımı adaletsizliği, **belirsizliği** artırarak tasarruf oranlarını azaltabilir. Gelir ve servet dağılımındaki büyük adaletsizlik, sosyal gerginliklere ve politik istikrarsızlıklara neden olabilir, artan belirsizlik nedeniyle yatırımları, verimliliği ve büyümeyi olumsuz yönde etkileyebilir (Schmidt-Hebbel ve Serven, 1996, s. 14).

Gelir dağılımı büyümeyi, dolayısıyla tasarrufları **vergileme ve kamu harcamaları** aracılığı ile de etkileyebilir. Gelir dağılımının daha adaletsiz olduğu bir toplumda yeniden dağılım için büyük bir talep vardır, vergiler yüksektir, fiziki ve beşeri sermaye yatırımlarının getirisi düşüktür, dolayısıyla yatırımlar ve büyüme düşüktür. Bu açıklamalar uygulamalı çalışmalarda da destek bulmuştur.

c) Girişimcilerin Tasarruf Eğilimleri ve Tasarruf Davranışlarını Etkileyen Unsurlar

Toplam tasarruflar, farklı sınıflara ait heterojen bireylerin tasarruf çabalarının bir sonucudur. Tasarruf sahiplerinin heterojenliği; farklı amaçlar (tercihlerin farklı olması), farklı kurumsal sınırlamalar (borçlanabilme imkânları) ve gelir düzeyindeki farklılıklar nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Schmidt-Hebbel ve Serven, 1996, s. 6). Tasarruf yapan birimler benzer olmadığından, bireysel tasarrufları etkileyen değişkenler, toplam tasarrufların belirlenmesinde yeterli olmamaktadır. Tasarruf eğiliminin farklı olması beklenen sosyal gruplardan biri, kâr gelirine sahip olan girişimcilerdir.

Girişimci kavramı, farklı anlamlar taşımaktadır. Girişimci, aktif işletme varlıklarına yatırım yapan, iş yaratan olarak tanımlanabileceği gibi, serbest meslek mensubu ya da serbest meslek gelirine sahip olan kişi olarak ta tanımlanabilmektedir. Girişimciler, istihdamın ve refahın artırılmasında, yenilikler yaratılmasında, dolayısıyla büyümenin hızlandırılmasında önemli bir role sahiptir. Girişimcilerin birçok yönü araştırılmış olmakla birlikte, girişimcilerin tasarruf davranışına ilişkin literatür sınırlı kalmıştır.

Girişimci olmayan hanehalkı için yaşam dönemi (life cycle) modeli, ihtiyat amacı ile yapılan tasarruflarla birleştiğinde ABD hanehalkının tasarruflarındaki farklılığın önemli bir kısmını açıklamaktadır (Gentry ve Hubbard, 2000, s. 1). Ancak aynı model, refah düzeyi yüksek hanehalkının tasarruf kalıplarını açıklamada daha az başarılı olmaktadır.

Girişimcilerin tasarruf kararlarını etkileyen unsurlar şöyle sıralanabilir:

1- Gelirdeki Dalgalanmalar: Kâr geliri, maaş ve ücrete göre belirsizdir ve yıldan yıla önemli ölçüde dalgalanmalar gösterebilir. Dolayısıyla girişimcilerin ölçülmüş gelirleri ile sürekli gelir arasında farklılık olduğundan, yani geçici gelirleri yüksek olduğundan, tasarrufları da yüksektir (Skott, 1981, s. 564). Ayrıca gelirin azaldığı dönemlerde işletme riskine karşı güvence elde etmek amacı da girişimcileri tasarrufa teşvik eden önemli bir nedendir (Bohacek, 2006, s. 2196).

2- İç Finansman İhtiyacı: İşletme, yalnızca girişimcinin bireysel tasarrufları ile finanse edilirse sermayenin maliyeti fırsat maliyetine eşittir (Caner, 2003, s. 4). Ancak içsel fonlar yeterli olmadığında dışsal fonların kullanılması gereklidir ve borçlanmanın birim maliyeti borcun sermayeye oranının artan bir fonksiyonudur. Ayrıca, sermaye piyasasındaki aksaklıklar nedeniyle, iç finansmana göre dış finansman daha maliyetlidir. Yatırımların tamamlanması için iç finansmana ihtiyaç duyulması, kârdan yapılan tasarrufların yüksek olmasına yol açmaktadır.

Yalnızca maliyet bakımından değil, finansal borçlanmaya ilişkin sınırların var olması durumunda da yatırımın finansmanı için tasarrufun artması gerekir.

3- Yatırım Planları: Özellikle girişimcinin tasarruf kararlarını etkileyen en önemli unsur, yatırım planlarıdır. Mali piyasalar girişimcilerin tasarruf ve yatırım kararlarının birbirinden ayrılmasına imkân tanıyorsa, girişimcinin tasarruf ve yatırım kararlarının ilişkili olması gerekli değildir. Tasarruf ve yatırımlar arasındaki karşılıklı bağıllık, mali sınırların bir sonucudur. Teorik olarak yatırım ve tasarruf kararları, düzgün işleyen sermaye piyasası varsayımı altında, bağımsızdır (Bohacek, 2006, s. 2196).

Ayrıca, girişimcinin arzu ettiği sermaye miktarı, mevcut sermayeden daha büyükse tasarruflarını artıracaktır.

4- Yatırımın Getirisi: Memur ve işçiler, genellikle bankalar gibi aracı kurumlar vasıtasıyla yatırım yapabilirken, girişimciler doğrudan yatırım yapabilirler ya da yatırıma ortak olabilirler. İki yatırım tipi arasında getiri oranı açısından farklılık vardır. Diğer finansal varlıklara göre işletme varlıklarına yapılan yatırımın getirisi daha fazladır. Sonuç olarak, girişimcinin elde ettiği getiri ve dolayısıyla tasarrufları daha yüksektir (Uzay, 1997, s. 62). Bu tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesi durumunda, yatırımlardaki artış kâr gelirin payını ücret aleyhine artıracak, dolayısıyla sermaye sahipleri harcadıkça daha fazla kazanacaklardır.

Girişimcilerin tasarruf davranışı Gentry ve Hubbard (2000) ve Caner (2003) tarafından araştırılmıştır. Gentry ve Hubbard (2000), 1983 ve 1989 ABD Merkez Bankası Tüketici Finansmanı Anketlerine ilişkin verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada, girişimcilerin tasarruf kararları ve bunun hanehalkı servet birikimi üzerindeki etkilerine ilişkin üç bulguya ulaşmışlardır (Gentry ve Hubbard, 2000, s. 3):

1- Girişimci, hanehalkı serveti ve gelirin önemli bir kısmına sahiptir ve bu pay gelirin ve servetin eşitsiz dağılımı ile artar. Caner (2003)'in çalışması da bu bulguyu desteklemiş, girişimci grubun en üst servet ve gelir gruplarında önemli ölçüde yoğunlaştığını ortaya koymuştur.

2- Girişimcilerin tasarruf kalıpları, girişimci olmayan hanehalkından oldukça farklıdır.

3- Girişimci hanehalkının portföyü çeşitlendirilmemiştir, servetlerinin önemli bir kısmı aktif işletme varlıkları olarak tutulur.

Caner (2003) yaptığı çalışmada farklı olarak, işletme sahibi hanehalkının aile gelirin dışında daha fazla tasarruf ettiğini belirlemiştir. Tasarruflar sadece aile gelirinden değil, servetin diğer kaynaklarından da oluşturulabilir. Miras yoluyla aileden sağlanan varlıklar fonların muhtemel diğer kaynaklarıdır.

4. TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMI TASARRUF İLİŞKİSİ

Türkiye'de gelir dağılımı - tasarruf ilişkisini sınanan çalışmalarda daha çok fonksiyonel gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Özellikle gelirin ücret ve ücret-dışı (faiz, kâr, rant) gelirleri arasındaki dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Durdağ (1973), Türkiye'de servetin tasarruflar üzerinde olumsuz etkisinin bulunduğunu, yani servet arttıkça tasarrufların azaldığını belirlemiştir. Büyükdeniz (1991), 1980 sonrası dönemde gelir dağılımındaki değişmelerin yurtiçi özel tasarruf oranı üzerindeki etkisini araştırmış ve 1981-88 döneminde gelir

dağılımında faiz-kira-kâr gelirleri lehindeki gelişmenin özel tasarruf oranındaki artışa önemli bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Celasun ve Tansel (1993), fonksiyonel gelir dağılımının hem toplam hem de özel tasarruflar üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Uzay (1997)'de fonksiyonel gelir dağılımının tasarruflar üzerinde negatif etki yarattığı sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye'de gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, gelir dağılımına ilişkin düzenli zaman serisinin bulunmamasıdır. Özellikle girişimci geliri ve bunun faaliyet kollarına göre dağılımına ilişkin veriler düzenli olarak ancak 2002 yılından itibaren mevcuttur.

Türkiye'de girişimci gelirin yeterli zaman serisi bulunmaması, girişimci geliri ile tasarruflar arasındaki ilişkinin ampirik olarak analiz edilmesini güçleştirmektedir. Tablo 1, Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçlarına göre Türkiye'de yıllar itibariyle gelirin fonksiyonel dağılımını göstermektedir.

GINI katsayısındaki değişimler, 1994 yılından günümüze gelir dağılımında bir miktar iyileşme olduğunu göstermektedir. 1994 yılından 2005 yılına maaş ve ücretlerin kullanılabilir fert gelirleri içindeki payının arttığı, aynı dönemde girişimci gelirin payının (özellikle imalat sanayiinin payının) azaldığı görülmektedir.

Gelir dağılımındaki adaletsizlikle birlikte girişimcilerin toplam harcanabilir gelir içindeki payı azalırken, özel tasarruf oranı da gerilemiştir. Tablo 2, Türkiye'de toplam girişimci gelirin sektörlere dağılımındaki değişimi göstermektedir.

Tablo 1. Türkiye'de Gelir Türlerine Göre Harcanabilir Kişisel Gelirin Yüzde Dağılımı, 1994-2005

Anket yılı	Maaş ve ücret payı	Yevmiye payı	Girişimci geliri payı	Mülk geliri	Transfer	GINI Katsayı	Özel Tasarruf / GSYH
1994	23,7	4,6	42,4	19,3	10,0	0,49	24,3
2002	35,8	2,9	34,5	9,3	17,5	0,44	24,9
2003	38,7	3,1	32,0	6,2	20,0	0,42	24,4
2004	38,7	3,5	31,8	4,8	21,2	0,40	21,5
2005	39,2	3,3	28,8	5,6	23,0	0,38	14,1

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı Sonuçları, www.tuik.gov.tr

Tablo 2. Türkiye'de Toplam Girişimci Geliri İçinde Sektörlerin Payları

Anket yılı	Tarımın payı	İmalatın payı	İnşaatın payı	Ticaretin Payı	Hizmetin Payı
1994	39,3	10,4	4,1	33,9	12
2002	38,2	9,7	3,8	28,3	20,0
2003	30,7	12,4	4,1	32,7	20,1
2004	29,5	12,4	3,8	32,1	22,2
2005	33,1	10,8	4,8	31,1	20,2

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı Sonuçları, www.tuik.gov.tr

Toplam girişimci geliri içinde en önemli paya sahip olan üç sektör sırasıyla, tarım, ticaret ve hizmettir. Hanehalkı bütçe anketi sonuçlarına göre, sermaye gelirlerinin önemli bir kısmı tarım, ticaret ve hizmetlerden oluşmaktadır. Özellikle imalat sanayiine yatırım yapan girişimci gelirin payındaki artış (yatırımlarla tasarrufları ilişkilendirildikleri ölçüde), tasarruflar üzerinde daha büyük bir olumlu etki yapacaktır. Ancak toplam girişimci geliri içinde tarım sektörünün payının bu derece fazla olması ve son yıllarda artış göstermesi, verilerin ne derece güvenilir olduğu sorusunu da beraberinde getirmektedir.

5. KAYSERİ'DEKİ GİRİŞİMCİLERİN TASARRUF DAVRANIŞLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR UYGULAMA

Kayseri, tasarruf oranları yüksek ve tasarrufları yatırımlara yönlendiren ve hızla sanayileşen bir ilimizdir. Kayseri'de tasarruf davranışını belirlemek üzere TÜİK'in 1994 yılında yapmış olduğu Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarından yararlanarak yapılmış olan çalışmada ulaşılan bulgular şöyledir (Uzay, 1997, s.187):

1- Tasarruf gelirin önemli bir fonksiyonudur.

2- Marjinal tasarruf eğiliminin en yüksek olduğu yaş grubu 40-49'dur. Yaş arttıkça tasarruf eğilimi azalmaktadır, ancak bu azalma sınırlıdır.

3- Ortalama tasarruf eğilimi en yüksek meslek grubu girişimcilerdir; bu grubun tasarruf eğilimi 0,92 olarak belirlenmiştir. Ortalama tasarruf eğiliminin en düşük olduğu meslek grubu ise tarım işlerinde çalışanlardır. Bu bulgular Kelly ve Williamson'un bulguları ile tutarlıdır.

a) Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu makale için yapılan araştırma, Kayseri'de özel sektörde faaliyet gösteren işletme sahiplerinin tasarruf eğilimlerini belirlemeye yöneliktir. Çalışma, tasarruf ve yatırım kararları arasındaki karşılıklı bağıllıkla ilgilenmektedir ve alan araştırması önemli ölçüde imalat sanayindeki girişimcilere yöneliktir. Ancak, tasarruf eğilimlerini karşılaştırmaya olanak sağlaması bakımından, imalat sanayii yanında, hizmet sektöründen girişimcilere de yer verilmiştir.

Örnekleme yer alan 150 girişimci, ana kütleyi temsil edebilecek şekilde tesadüfi örnekleme ile seçilmiştir. Anket formlarının geri dönüşüm oranını arttırmak için soru sayısı mümkün olduğunca az tutulmuş ve girişimcilerle iki sayfadan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Anketi doğrudan girişimcinin cevaplamasını sağlamak amacıyla, anket formları işyerlerine değil evlere ulaştırılmıştır.

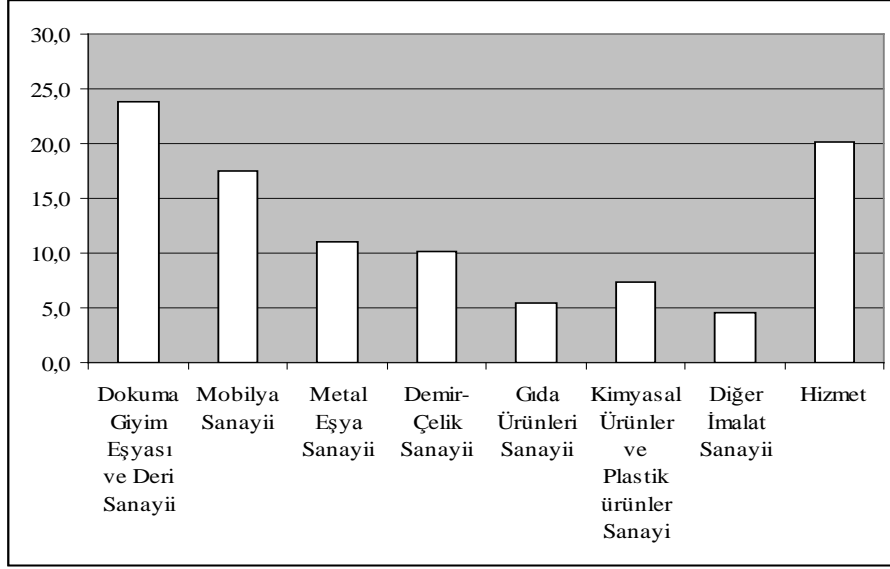
Anket formlarının bir bölümü yüz yüze görüşülerek doldurulmuş, bir bölümü ise, girişimcilerin zaman darlığı ya da il dışında bulunmaları nedeniyle, daha sonra elden toplanmıştır. Geri dönen anket formlarından 109'u değerlendirilmeye uygun bulunmuştur; net geri dönüşüm yüzdesi 73'tür. Veriler, SPSS 16.0 paket programı ile değerlendirilmiştir.

b) Anket Kapsamındaki Girişimcilerin ve Sahibi Oldukları İşletmenin Özellikleri

Anketin Kayseri'yi ne ölçüde yansıttığını anlayabilmek açısından, ankete konu olan girişimcilerin sahip oldukları işletmelere ait genel bilgiler değerlendirilmiştir. Anket kapsamındaki girişimcilerin sahip oldukları işletmelerin sektörel dağılımı Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2'de, girişimcilerin sahip oldukları işletmelerin, dokuma ve giyim eşyası ile mobilya sanayinde yoğunlaştığı görülmektedir. İşletmelerin faaliyet alanlarına göre dağılımı incelendiğinde, bu dağılımın Kayseri'de öne çıkan sektörlerle uyumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Girişimcilerin Sahip Oldukları İşletmelerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Tablo 3. Anket Kapsamındaki İşletmelerin Özellikleri

	Girişimci Sayısı	%
İşletmenin Hukuki Kişiliği		
Şahıs İşletmesi	55	50,5
Sermaye İşletmesi	54	49,5
İşletmelerin Büyüklük Dağılımı		
1-9 işçi	22	20,2
10-49 işçi	44	40,4
50-250 işçi	31	28,4
250'den fazla işçi	12	11,0

Girişimcilerin sahip oldukları işletmelerin özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir. Anket kapsamındaki girişimcilerin sahip oldukları işletmelerin yarısı sermaye işletmesi, yarısı şahıs işletmesidir. İşletmelerin %20,2'si mikro, % 40,4'ü küçük, %28,4'ü orta ve %11'i de büyük ölçeklidir.

Girişimcilerin yaş, eğitim, gelir, çocuk sayısı, meslekte geçen süre ve ortak olunan işletme sayısına ilişkin özellikleri Tablo 4'te sunulmuştur. Anket kapsamındaki girişimcilerin %96'sı evli, %49'u üç ve daha fazla çocuğa sahiptir. Girişimcilerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, özellikle orta yaş üzeri girişimcilerin sayıca fazlalığı dikkat çekmektedir. Girişimcilerin %55,9'u 45 yaş üzerindedir.

Girişimcilerin %55'1'i, 16 yıl üzerinde girişimci olduklarını belirtmişlerdir; bu, Kayseri'de girişimcilerin erken yaşlarda yatırım faaliyetine yöneldiklerini ortaya koymaktadır. Girişimcilerin %61,5'inin işletmeyi kendilerinin kurmuş olması da bu görüşü doğrulamakta ve Kayseri'de genç kuşak sanayicilerin varlığını göstermektedir. Bu bulgular Kayseri'deki girişimci özelliklerine ilişkin yapılan diğer çalışmaların bulgularıyla da tutarlı görülmektedir (Akdoğan, 1997).

Tablo 5, girişimcilerin işyerlerine sahip olma biçimlerini göstermektedir. Ankette yer alan girişimcilerin %25,7'si babadan devralarak işletmeyi daha da büyütmüşlerdir. Girişimcilerin önemli bir kısmı, %77,1'i, yatırım yaparken ihtiyaç duydukları sermayeyi şahsi tasarrufları ile karşılamışlardır. Kayseri'de girişimcilerin, aynı zamanda sermaye sahibi de oldukları görülmektedir.

Tablo 6, işletme kuruluşunda kullanılmış olan sermaye kaynaklarını göstermektedir. Girişimcilerin %10,1'i, kişisel tasarrufları yanında ortakları ile tasarruflarını birleştirerek yatırımlarını gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Kayseri'de girişimcilerin işletmelerin kuruluşunda banka kredilerinden fazlaca yararlanmadıkları görülmektedir. Tablodaki "diğer" grubun da, ağırlıklı olarak,

daha önce satın alınan gayrimenkullerin satıldığı, elde edilen nakitin yatırıma yönlendirildiği görüşü yer almaktadır.

Tablo 7, işletme kuruluşunda şahsi tasarruflardan yararlanmanın nedenlerini göstermektedir. Bu tabloya göre, işletme kuruluşunda şahsi tasarruflardan yararlanılmış olmasının en önemli nedeni, girişimcilerin yeterli birikime sahip olmalarıdır.

Tablo 4. Kayseri’deki Girişimcilerin Özellikleri

Medeni Durumu	Girişimci Sayısı	%	Aylık Gelir Düzeyi	Girişimci Sayısı	%
Evli	105	96,3	Cevapsız	2	1,8
Bekar	4	3,7	3.000 TL'nin altında	15	13,8
<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>	3.000-5.000 TL	24	22,0
Çocuk Sayıları			5.001-7.000 TL	19	17,4
Çocuksuz	10	9,2	7.001-9.000 TL	10	9,2
1	15	13,8	9.001-11.000 TL	9	8,3
2	35	32,1	11.001-13.000 TL	9	8,3
3	33	30,3	13.001-15.000 TL	5	4,6
4	12	11,0	15.001-17.000 TL	4	3,7
5	4	3,7	17.000 TL üzeri	12	11,0
<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>	<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>
Yaş Grubu Dağılımı			Kaç Yıldır Girişimci		
34 yaş altı	25	22,9	5 yıldan az	16	14,7
35-44	23	21,1	6-8 yıl	12	11,0
45-54	36	33,0	9-11 yıl	11	10,1
56-64	19	17,4	12-15 yıl	10	9,2
65 yaş ve üzeri	6	5,5	16-19 yıl	11	10,1
<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>	20 yıl ve üzeri	49	45,0
			<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>
Eğitim Düzeyleri			Ortak Olunan İşletme Sayısı		
İlkokul	10	9,2	1	44	40,4
Ortaokul	8	7,3	2	34	31,2
Lise	29	26,6	3	14	12,8
Üniversite	52	47,7	4	6	5,5
Lisansüstü eğitim	10	9,2	5 ve daha fazla	10	9,2
<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>	<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>

Tablo 5. Girişimcilerin İşyerlerine Sahip Olma Biçimleri

	Girişimci Sayısı	%
Kendim Kurdum	67	61,5
Satın Aldım	7	6,4
Babamdan Devraldım	28	25,7
Diğer	7	6,4
<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>

Tablo 6. İşletmenin Kuruluşunda Sermaye Kaynakları

	Girişimci Sayısı	%
Şahsıma Ait Tasarruflarla	84	77,1
Ortaklarla	11	10,1
Banka Kredileri İle	7	6,4
Akrabalardan Alınan Borçlarla	4	3,7
Diğer	3	2,7
<i>Toplam</i>	<i>109</i>	<i>100</i>

Tablo 7. İşletmenin Kuruluşunda Şahsi Tasarrufların Kullanılma Nedenleri

	Girişimci Sayısı	%
Birikimi Yeterli Olduğundan	60	55,0
Kredi Almak İstenmemesi	19	17,4
Diğer Finansman Yöntemlerinin Risk İçermesinden	10	9,2
Diğer	5	4,6
Cevapsız	15	13,8
Toplam	109	100

İşletmenin kuruluşunda girişimcilerin şahsi tasarrufları dışındaki finansman yöntemlerinden yararlanmak istemeyişinde, özellikle kredi almak istememeleri ve diğer finansman yöntemlerinin risk içeriyor olması önemlidir. Kayseri’deki girişimcilerin kredi almak istemeyişinde kredi faizlerinin yüksekliği önemli bir neden değildir.

Tablo 8, anket kapsamındaki girişimcilerin işletmenin kuruluşundan sonra gerek duydukları sermaye için başvurdukları kaynakların öncelik sırasını göstermektedir. Girişimcilerin bu bağlamda öncelikle kendi tasarruflarına ve öz sermayelerine başvurdukları anlaşılmaktadır. İşletme faaliyetinin finansmanında girişimcilerin kendi tasarruflarından ve öz kaynaklarından yararlanan işletmeler makro ekonomik istikrarsızlıklardan da daha az etkilenmişlerdir (Uzay, 2001: 453).

İşletme sermayesinin üçüncü kaynağı TL cinsinden banka kredileridir. Bunların yanında işletmelerin, az da olsa, döviz cinsinden yabancı banka kredilerinden de yararlandığı görülmektedir. Dolayısıyla, yatırım yapma amacı Kayseri’deki girişimcileri tasarrufa yönelten önemli bir nedendir. Tablo 4’te görüldüğü gibi, girişimcilerin %58,7’sin birden fazla işletmede ortaktır. Bu durum, Kayseri’deki girişimcilerin tasarruflarını yatırımlara yönlendirme konusundaki başarılarının da göstegesidir.

Tablo 8. İşletmenin Faaliyeti İçin Başvurulan Sermaye Kaynakları

	1.Sırada	2.Sırada	3.Sırada
Kendi Tasarruflarım	54	21	10
Öz Sermaye	41	41	7
TL Cinsinden Banka Kredileri	6	22	29
Döviz Cinsinden Yabancı Banka Kredileri	5	8	14
Sermaye Piyasası	2	4	10
Diğer	1	2	6

Girişimcilerin tüketim eğilimleri, tasarruf anlayışlarına ışık tutabilir. Tablo 9, anket kapsamındaki girişimcilerin aylık tüketim harcamaları içinde önemli tüketim kalemlerini göstermektedir ve beklendiği gibi en önemli harcama kalemi, gıdadır.

Tablo 9. Aylık Tüketim Harcamaları İçinde Önemli Harcama Kalemleri

	1.Sırada	2.Sırada	3.Sırada
Gıda Harcamaları	55	16	13
Giyim Harcamaları	13	41	26
Eğitim Harcamaları	21	23	25
Sağlık Harcamaları	11	10	9
Kültürel Harcamalar	0	0	3
Seyahat Harcamaları	5	11	15
Diğer	3	3	8

Giyim ve eğitim önemli diğer harcama kalemleridir. Kültürel harcamalar önemli bir yer tutmamaktadır. Bu sonuç, Kayseri’deki girişimcilerin gelirlerinin önemli bir oranını öncelikle zorunlu tüketim harcamalarına ayırdıklarını ortaya koymaktadır. Kayseri’de yüksek gelir grubunu temsil eden

girişimcilerin, düşük gelir gruplarına benzer tüketim kalıpları gösterdikleri ve gelirin önemli bir bölümünü tasarrufa ve dolayısıyla yatırıma ayırdıkları söylenebilir. Bunun, Kayseri'nin hızla sanayileşmesinde önemli bir etken olduğu sıkça dile getirilmektedir.

c) Girişimcilerin Tasarruf Davranışlarına İlişkin Temel Bulgular

Anket kapsamındaki girişimcilerin %15,6'sı düzenli tasarruf yaparken, %82,6'sı ise, düzenli olmamakla birlikte tasarruf yapmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Tablo 10, girişimcilerin ortalama olarak aylık gelirlerinin ne kadarını tasarruf ettiklerini göstermektedir. Tabloya göre, girişimcilerin %52,3'ü aylık gelirlerinin %20'sinden azını tasarruf etmektedirler. Özellikle gelir düzeyi 7.000TL altında olan girişimcilerin oranının da %53,2 olması, gelirle birlikte tasarrufların da oransal olarak arttığı anlamına gelmektedir.

Tablo 10. Ortalama Olarak Aylık Gelirden Tasarrufa Ayrılan Pay

	Girişimci Sayısı	%
%20'den Az	57	52,3
%21-30	25	22,9
%31-40	14	12,8
%41-50	6	5,5
%50 ve yukarısı	3	2,8
Cevapsız	4	3,7
Toplam	109	100

Girişimcilerin %22,9'u gelirlerinin %21-30'unu tasarruf ederken, %21,1'i gelirlerinin %31'inden fazlasını tasarruf etmektedirler. Özellikle küçük ölçekli işletmelerdeki girişimcilerin, dış finansmanda yaşanan sıkıntılar ve finansman maliyetinin yüksek olması nedeniyle, tasarruf eğilimlerinin daha yüksek olduğunu görüyoruz.

Tasarrufların en önemli iki gelir kaynağı kâr payı ve kiradır. Kâr payı ve kira geliri kadar olmasa da, menkul kıymet geliri de tasarrufların bir diğer kaynağıdır. Girişimciler faiz gelirini tasarrufların önemli bir kaynağı ve tasarruf amaçlarından biri olarak görmemektedirler. Ankette yer alan girişimcilerin tasarruf yapımlarındaki önemli amaçları Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11. Girişimcilerin Tasarruf Amaçlarına İlişkin Sıralama

	1.Sırada	2.Sırada	3.Sırada
Alışkanlık nedeniyle	9	11	12
İşletmeyi büyütmek veya yeni girişimlerde bulunmak	73	11	6
Emeklilik için ihtiyaç Duyacağım parayı biriktirmek	5	14	12
Kötü günler (hastalık gibi)	15	40	23
Çocukların eğitimi	2	21	28
Faiz geliri elde etmek	1	0	0
Miras bırakmak	2	3	6
Tatil yapmak	0	1	2
Diğer	0	0	5

Anket kapsamındaki girişimcilerin %66,9'u tasarruf yapmanın birinci amacını işletmeyi büyütmek ve yeni girişimlerde bulunmak olarak belirtmişlerdir. Kayseri'de girişimcilerin tasarruf ve yatırımlarını doğrudan ilişkilendirdikleri, dolayısıyla gelir arttıkça tasarrufların ve yatırımların da artacağı söylenebilir.

Girişimcilerin tasarruf yapmaktaki diğer önemli amaçları; hastalık gibi kötü günleri ve çocukların eğitimini düşünmeleridir. Daha çok düşük gelir gruplarının ihtiyat amacı ile tasarruf etmesi beklenir, ama Kayseri'deki girişimcilerin de ihtiyat amacı ile tasarruf ettikleri görülmektedir.

Miras bırakma düşüncesi, tasarruf amaçları arasında önemli bir yere sahip değildir. Faiz, tasarrufun gelir kaynaklarından ve tasarruf amaçlarından biri olarak görülüyor. Bu, Kayseri'deki girişimcilerin faiz

gelirine olumlu bakmamalarının bir sonucu olabilir. Tasarrufların değerlendirildiği yatırım araçları da bu görüşü doğrulamaktadır. Tablo 12, tasarrufların değerlendirildiği önemli yatırım araçlarının sıralamasını göstermektedir.

Kayseri'deki anket kapsamındaki girişimcilerin tasarruflarını yönlendirdikleri en önemli araç işletme varlıklarıdır. Özellikle, sürekli yenilik gerektiren sermaye yoğun sektörlerde faaliyette bulunanların tasarruflarını öncelikle işletme varlıklarında değerlendirdikleri gözlenmektedir. Bu durum, beklentilere uygun olarak, girişimcilerin işletme varlıklarının getirisini yüksek buldukları anlamına gelir.

Tablo 12. Girişimcilerin Tasarruflarını Değerlendirdiği Yatırım Araçları Sıralaması

	1.Sırada	2.Sırada	3.Sırada
İşletme varlıklarında artış	55	10	6
Gayrimenkul (ev, arsa vb)	30	37	14
Döviz	11	27	26
Altın	9	10	17

İkinci sırada yer alan yatırım aracı gayrimenkuldür. Gayrimenkulle yatırım yapılmasının amaçlarından biri, bu gayrimenkuller değerlendirildiğinde bunları satarak yeni yatırımları finanse etmektir. Girişimcilerin tasarruf araçlarının çok çeşitlenmemiş olduğu görülmektedir. Bu sonuç beklentilere uygundur ve bu konuda yapılmış az sayıda çalışmanın bulguları ile de tutarlıdır.

Girişimcilerin tasarruf davranışlarını etkilemesi beklenen unsurlara ilişkin değerlendirmeleri Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Tasarruf Davranışını Etkileyen Unsurlara İlişkin Beklentiler

	Tasarrufumu			Cevap Yok
	Azaltır	Etkilemez	Artırır	
Kârda artış	1	16	88	3
Sahip olunan menkul ve gayrimenkul fiyatlarının artması	9	40	56	4
Kredi faizlerinde düşme	7	55	43	4
İşletmenin yenilik ve AR-GE'ye verdiği önem	22	42	40	5
Sosyal güvencenin olması	12	60	32	5
Mevduat faizinde düşme	15	67	23	4
Ekonomik istikrarsızlık	84	7	14	4
İhracatta Azalma	46	54	4	5
Vergi oranlarında yükselme	76	27	3	3
Üretim maliyetlerinde artış	84	16	3	6

Girişimcilerin tasarruflarını azaltacağını düşündükleri en önemli nedenler sırasıyla, ekonomik istikrarsızlık, üretim maliyetlerindeki artış, vergi oranlarındaki yükselme ve ihracattaki azalmadır. Tasarruflarını artıracığını düşündükleri en önemli unsurlar ise kârdaki ve gayrimenkul fiyatlarındaki artıştır. Dolayısıyla tasarrufların en önemli kaynağı olarak kâr ve kira gelirlerinin belirtilmiş olması sonuçların tutarlılığını göstermektedir.

Kayseri'deki girişimciler düşük tasarruf oranını Türkiye'nin önemli sorunlarından biri olarak görmekte, kapasite kullanım oranlarındaki düşüklüğü iç talep yetersizliğine bağlamakta ve üretimin tüketime bağlı olduğunu ifade etmektedirler.

6. SONUÇ

Tasarruf davranışını etkileyen unsurlar temel olarak 3 başlık altında toplanabilir: Gelir (cari gelir, geçici gelir, sürekli gelir, büyüme oranı, gelir ve servet dağılımı), belirsizlik (faiz haddi, enflasyon, sosyal güvenlik) ve demografik değişkenler (nüfus artışı, yaş yapısı ve meslek). Bu çalışmada,

Kayseri'deki girişimcilerin tasarruf davranışlarının ortaya konması amaçlanmış ve özellikle tasarruf davranışını belirleyen unsurlardan gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Girişimcilerin tasarruf eğilimi, farklı amaçlar, farklı kurumsal sınırlamalar ve gelir düzeyindeki farklılıklar nedeniyle, diğer bireylerden farklı olacaktır. Özellikle imalat sanayinde faaliyet gösteren girişimcilerin, gelirdeki dalgalanmalar, iç finansman ihtiyacı, yatırım planları ve yatırımın sağlayacağı getiri nedeniyle daha fazla tasarruf etmeleri beklenmektedir. Tasarruflarıyla yatırımlarını yakından ilişkilendiren girişimci grup için, eşitsiz gelir dağılımının tasarruf oranlarını olumlu yönde etkilemesi beklenebilir.

Kayseri'de, tasarruf oranları yüksektir ve tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesiyle de hızla sanayileşmiştir. Bu sanayileşmede girişimcilerin tasarruf eğiliminin etkisini görebilmek amacıyla, Kayseri'deki girişimciler üzerine bir alan araştırması yapılmıştır.

Alan araştırmasından elde edilen bulgular, girişimcilerin tasarruf davranışını açıklayan az sayıda başka çalışmanın bulguları ile tutarlıdır. Kayseri için yaptığımız alan araştırmasından elde ettiğimiz bulgular şöyle özetlenebilir:

- 1- Girişimcilerin tasarruf eğilimi yüksektir, bu durum tüketim kalıplarından da anlaşılmaktadır.
- 2- Tasarruf eğiliminin yüksek olmasının en önemli nedeni, yatırımların tasarruflar veya öz sermaye (şirket tasarrufları) ile finanse edilmesidir.
- 3- Tasarruf yapmada en önemli amaç, işletmeyi büyütmek ve yeni girişimlerde bulunmaktır.
- 4- Tasarruf araçlarının fazla çeşitlenmediği görülmektedir. Tasarrufların yönlendirildiği başlıca yatırım alanları, işletme varlıklarındaki artış, gayrimenkul ve dövizdir.

Kayseri'nin sanayileşmesinde ve hızlı büyümesinde, girişimcilerin tasarrufları ve yatırımları arasında kurdukları yakın ilişkinin önemli olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aghion, P., D. Comin ve P.Howitt (2006), "When Does Domestic Saving Matter For Economic Growth", **NBER Working Paper No. 12275**, May. http://www.econ.brown.edu/fac/Peter_Howitt/working/ach.pdf Erişim Tarihi: 9.10.2007.
- Aizenman, J., B. Pinto ve A.Radziwill (2007), "Sources For Financing Domestic Capital - Is Foreign Saving a Viable Option For Developing Countries?", **Journal of International Money and Finance**, 26, 682-702.
- Akdoğan, A.A. (1997), **Kayseri Özel Sektör Yönetici Özellikleri**. Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları 10.
- Bohacek, R. (2006), "Financial Constraints and Entrepreneurial Investment", **Journal of Monetary Economics**, 53, s. 2195-2212.
- Caner, A. (2003), "Savings of Entrepreneurs", **The Levy Economics Institute Bard College Working Paper No.390**, September.
- DPT, **Yıllık Programlar**, www.dpt.org.tr, Erişim Tarihi: 12.11.2007.
- Feldstein, M. (2006), "The Return of Saving", **Foreign Affairs**, Vol.85, No.3, June, s. 87-93.
- Furman J. ve J. Stiglitz, "Economic Consequences of Income Inequality", <http://www.kc.frb.org/publicat/sympos/1998/S98stiglitz.pdf>, Erişim Tarihi: 11.10.2007.
- Gavin, M. (1997), "Saving Behaviour in Latin America: Overview and Policy Issues", **Inter-American Development Bank Office of the Chief Economist Working Paper 346**, May. <http://ksghome.harvard.edu/~rhausma/WP/pubWP-346.pdf>, Erişim Tarihi: 15.11.2007.
- Gentry, W. M. ve R. G. Hubbard (2000), "Entrepreneurship and Household Saving", **NBER Working Paper No. 7894**, September.
- IMF (2007), **World Economic Outlook Database for October 2007**, www.imf.org, Erişim Tarihi: 25.11.2007.

- Loayza N., K.Schmidt-Hebbel ve L.Serven (2000), "Saving in Developing Countries: An Overview", **The World Bank Economic Review**, Vol.14, No.1, s. 393-414.
- Schmidt-Hebbel K. ve L.Serven (1996), "Income Inequality and Aggregate Saving: Cross-Country Evidence", **The World Bank Policy Research Working Paper No. 1561**.
- Skott, P.(1981), "On The Kaldorian Saving Function", **Kyklos**, Vol 34 (4), s. 563-581.
- TUİK, **Gelir Dağılımı Sonuçları**, www.tuik.org.tr, Erişim Tarihi: 12.11.2007.
- Uzay, N. (1997), "Demografik Değişkenlerin Hanehalkı Tasarruf Davranışı Üzerindeki Etkileri: Kayseri Örneği", **Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:1, s. 173-193.
- Uzay, N. (1997), **Tasarruf Davranışını Belirleyen Faktörler: Teori ve Türkiye Uygulaması**, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Uzay, N. (2001), "2001 Krizinin Kayseri'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Üzerindeki Etkileri", **I. Orta Anadolu Kongresi: KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları**, Ankara.
- Yentürk, N. (2003), **Körlerin Yürüyüşü, Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ek Tablo 1. Farklı Ülke Grupları İçin Tasarruf, Yatırım ve Cari Açık Oranları (1992-2006), %

Ülke Grupları	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gelişmiş Ülkeler															
Tasarruf/GSYH	21,4	21,2	21,3	22,0	21,7	22,2	22,0	21,6	21,7	20,4	19,2	19,1	19,8	19,7	20,0
Yatırım/GSYH	22,0	21,5	21,9	22,2	21,9	22,0	21,7	21,8	22,1	20,8	19,9	19,9	20,5	20,9	21,4
Cari Açık/GSYH	-0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	-0,4	-1,0	-0,8	-0,8	-0,7	-0,7	-1,3	-1,4
Avrupa Birliği															
Tasarruf/GSYH	19,9	19,4	19,7	20,6	20,4	20,9	21,1	20,8	20,3	20,2	19,8	19,8	20,4	20,4	20,4
Yatırım/GSYH	21,0	19,4	19,8	20,3	19,7	19,9	20,7	20,9	21,3	20,5	19,6	19,6	19,9	20,3	21,1
Cari Açık/GSYH	-1,2	-0,1	0,1	0,4	0,7	1,0	0,4	-0,2	-1,0	-0,3	0,2	0,2	0,5	-0,2	-0,7
Yeni Sanayileşen Asya Ekonomileri															
Tasarruf/GSYH	34,4	34,5	34,4	34,3	33,5	33,2	33,7	32,8	31,9	30,0	29,8	31,6	32,9	31,6	31,6
Yatırım/GSYH	32,1	31,6	32,4	33,5	33,4	32,6	26,3	27,0	28,4	25,3	24,7	24,7	26,4	25,8	25,9
Cari Açık/GSYH	1,9	2,3	1,4	0,2	-0,2	0,5	7,4	5,8	3,5	4,7	5,1	6,9	6,5	5,5	5,6
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ülkeler															
Tasarruf/GSYH	22,5	23,5	24,0	24,4	24,6	24,5	22,7	23,5	25,3	24,7	26,0	27,9	29,7	31,4	32,6
Yatırım/GSYH	25,0	26,1	25,3	26,2	26,0	25,7	24,6	23,9	24,0	24,1	24,8	25,9	27,3	27,2	27,8
Cari Açık/GSYH	-2,1	-2,8	-1,7	-1,8	-1,3	-1,3	-1,9	-0,3	1,4	0,6	1,2	2,0	2,4	4,1	4,8
Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri															
Tasarruf/GSYH	20,6	19,2	21,8	22,0	21,1	21,3	21,9	19,9	19,7	19,2	19,0	18,4	18,7	18,7	18,2
Yatırım/GSYH	21,0	22,7	21,0	23,4	24,5	25,1	25,0	24,3	25,0	22,0	22,5	22,9	24,5	23,9	24,6
Cari Açık/GSYH	-5,4	-4,6	-1,4	0,3	2,9	2,2	-5,1	2,7	11,4	6,3	4,8	8,3	11,7	19,4	19,7
Güney Sahra Afrika															
Tasarruf/GSYH	14,6	13,9	15,8	14,4	16,2	15,8	14,4	14,8	18,2	16,8	15,7	17,1	18	19	21
Yatırım/GSYH	16,5	16,6	17,8	18,2	17,5	17,8	19,3	18,8	17,9	18,7	19	19,3	20,1	20	21,3
Cari Açık/GSYH	-2,6	-2,5	-2,8	-3,2	-1,6	-2,3	-5,1	-4,1	0,1	-2	-3,3	-2,6	-2	-0,9	-0,3
Orta Doğu															
Tasarruf/GSYH	20,7	21,6	21,7	24	26,3	24,9	19,1	24,3	31,4	27,6	27,6	31,3	34,8	41,5	42,1
Yatırım/GSYH	27,7	24,2	21,7	22,5	23,2	22,7	24,3	21,7	20,2	21,4	23	23	23	22,2	22,4
Cari Açık/GSYH	-5,4	-4,6	-1,4	0,3	2,9	2,2	-5,1	2,7	11,4	6,3	4,8	8,3	11,7	19,4	19,7
Türkiye															
Tasarruflar/GSYH	21,6	22,7	23,1	22,1	19,8	21,3	22,7	21,2	18,2	17,4	19,0	19,3	20,3	18,2	16,0
Yatırım/GSYH	23,6	27,6	21,6	25,3	24,6	25,1	23,7	23,7	24,8	16,1	21,7	23,5	26,5	24,9	23,8
Cari Açık/GSYH	-0,6	-3,5	2	-1,4	-1,3	-1,4	1	-0,7	-4,9	2,3	-0,8	-3,4	-5,2	-6,3	-8,0

Kaynak: IMF, World Economic Outlook Database for October 2007. www.imf.org